

Dinî Motifli ve Destansı Bir Halk Hikâyesi: Kız Mevlûdi Üzerine Bir İnceleme

Orhan AY*

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Received: 02 Eylül 2021 / 02 September 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 19 Eylül 2021 / 19 September 2021

(Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: *Hikâye-i Kız Ma'a Cuhûd, Kesik Baş, Dâsitân-ı Gügercin, Hikâye-i İslâm Yahûd* gibi anonim olan dinî motifli ve destansı halk hikâyeleri halkın zevk ve anlayışının yanı sıra dönemin sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgi veren önemli edebî ürünlerdir. Makalemizin konusunu teşkil eden bu tarz hikâyelerden biri olan *Kız Mevlûdi* adlı destansı hikâye müstakil tarzda yazılmıştır. Ne zaman ve kim tarafından yazıldığı belli olmayan hikâyenin bilinen üç farklı nüshası mevcuttur: Elimizdeki nüsha *Kız Mevlûdi* adı altında

* Öğretmen, İsmail Fakirullah Anadolu Öğretmen Lisesi, Siirt / TÜRKİYE
İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. orhanedeb_56@hotmail.com.
<http://orcid.org/0000-0002-5836-8911>
DOI: 10.17932/IAU.TURKLUK.2015.011/turkluk_v07i2002

1339/1915 tarihinde Dersaâdet'te Yusuf Ziya Matbaası'nda müstakil risale şeklinde basılmıştır. Bu nüshanın diğer iki nüshayla benzer birtakım yönleri olmakla birlikte onlardan daha hacimli, sade ve derli topludur. Ayrıca dili de diğerlerine göre günümüz Türkçesine daha yakındır. Çalışmamızda *Kız Mevlûdi*'ni transkripsiyonlu metniyle beraber içerik, dil ve üslup özellikleri açısından tahlil etmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: *Mevlit, Mevlûd, Halk Hikâyesi.*

A religious-motif and Epic Folk Story: An Anagraph On *Kız Mevlûdi*

Abstract: Anonymous religious-motif and epic folk stories such as *Hikâye-i Kız Ma'a Cuhûd*, *Kesik Baş*, *Dâsitani Gügercin*, *Hikâye-i İslam Yahûd* are important literary works that provide information about the socio-cultural structure of the period as well as the pleasure and understanding of the public. *Kız Mevlûdi*, written in a detached style, is the main subject of this article. There are three known copies of the story, which are unclear when and by whom it was written: The copy used in this study was printed in the form of a detached tractate at Yusuf Ziya Printing House at Dersaâdet in 1339/1915 under the name of *Kız Mevlûdi*. Although this copy has some features similar to the other two copies, it is bulkier, plainer, and well-preserved. In addition, its language is closer

to modern Turkish. In the study, *Kız Mevlûdi* was analyzed with its transcribed text with content, language, and stylistic characteristics.

Keywords: *Mawlid, Mawlud, Folk Story.*

Giriş

Mevlid ve *mevlûd* sözcükleri galat-ı meşhur olarak birbirlerinin yerine kullanılmalarına rağmen farklı anlamlara gelen iki ayrı terimdir. “*insanın doğduğu yer, doğma, dünyaya gelme, doğum zamanı*” (Devellioğlu, 2004: 636) anlamlarına gelen ‘Mevlid’ sözcüğü zamanla halk arasında Hz. Muahammed’in doğum günü ve mucizelerini anlatan eserlerin genel adı olmuştur. Mevlûd ise, “*yeni doğan çocuk*” (Türkçe Sözlük, 2011: 1669) demektir. Cariye olarak satılan fakir bir kız çocuğunun Hz. Muhammed’in yardımıyla özgürlüğüne kavuşmasını konu edinen manzum bir eser olan *Kız Mevlûdi*, işlenen konu yönü göz önünde burlundurulduğu takdirde eserin adının içeriğiyle anlamsal olarak örtüştüğü görülecektir.

Kız Mevlûdi şekilsel özellikler yönüyle mevlitleri andırır ancak bu bir mevlit değil yoksul bir kızın serencamını anlatan manzum bir hikâyedir. Hikâye, klasik mevlitlerde olduğu gibi besmele, hamdele ve salvele bölümleriyle başlar. Hikâye müellif tarafından okura nasihatlerin edildiği bölümden sonra yoksul olan Müslüman bir ailenin dinlerini değiştirmeme

pahasına kızlarını mecburiyetten cariye olarak satmaları ve fakirliğe sabretmelerinin mükâfâtı olarak Hz. Muhammed'in bir kurtarış mucizesiyle kızın özgürlüğüne kavuşmasını konu edinir.

1. Hikâyenin Tanıtımı

1.1. Hikâyenin Nüshaları ve Adı

Kız Mevlûdi hikâyesinin bilinen üç nüshası bulunmaktadır: Üzerinde çalışma yaptığımız nüsha H.1339 tarihinde Dersaâdet'te Yusuf Ziya Matbaası'nda matbu şekilde basılmıştır. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y.520'de bulunan mecmuanın 19b-39a sayfalarında yer alan kısım ile Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 4339 numarada kayıtlı mecmuanın 64a-74b sayfaları arasındaki kısım hikâyenin diğer nüshalarıdır. Hikâyenin adı, Topkapı Sarayı Kütüphanesi nüshasında *Hâzâ Hikâyet-i Kız Ma'a Cühûd*, Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında *Hâzâ Hikâye-i Ğarâib* şeklinde geçmektedir. Elimizdeki matbu nüshada ise eserin ismi *Kız Mevlûdi*'dir. Ersoylu, *Kız Destanı (Hâzâ Hikâyet-i Kız Ma'a Cühûd)* adıyla hikâyenin Topkapı Sarayı Kütüphanesi nüshasını yayımlayarak Süleymaniye Kütüphanesi nüshası arasındaki farkları vermiştir (Ersoylu, 1996: 56-66). Bu nedenle tekrara düşmemek için makalemizin konusunu teşkil eden *Kız Mevlûdi* nüshasını sadece

Ersoylu'nun yayımladığı nüshayla genel anlamda karşılaştırmakla yetineceğiz. Zira nüsha farkları başlı başına ayrı bir çalışmayı oluşturacak kadar hacimli olduğundan çalışmamızın yetki sınırları buna müsait değildir. Üzerinde çalışma yaptığımız *Kız Mevlûdi* nüshasında mevcut olan 1-12, 22-24, 35, 120, 129, 130, 133, 143, 146, 147, 161, 163, 166, 168, 175, 180, 184, 186, 192-194, 205-208, 215, 217, 218, 226, 254-256, 265, 268, 269, 272-274, 289-291, 298, 317-319, 355-370 numaralı 73 adet beyit Ersoylu'nun yayımladığı Topkapı Sarayı Kütüphanesi nüshasında yoktur. Her iki nüshanın da tapatıp aynı olan beyit sayısı toplam 5 adettir. Geriye kalan beyitlerde ise çok sayıda kelime farklılıkları mevcuttur. Bu farklılıklara birkaç örnek vermekle yetineceğiz:

Yüz altun dağı virdi eliñe

Aldı kız altunı gitdi yoluna (Kız Mevlûdi, b.s. 297)

Durdı kız altunı pes aldı ele

Tapu kıldı yiğide girdi yola (Ersoylu, 1996: 19)

Diñle imdi bir mu'cizât diyeyim

Ol Muḥammed mu'cizâtın söyleyeyim (Kız Mevlûdi, b.s. 15)

Dinle imdi ideyim bir mu'cizât

Muṣṭafâ'dan ol Resûl-i kâinât (Ersoylu, 1996: 5)

Ol nigârı çünki evde gördüler

Üçü dahı şād olup sevindiler (Kız Mevlûdi, b.s. 308)

Ol nigârı çünki evde gördüler

Ol murâda atasıyla anası sevindiler (Ersoylu, 1996: 20)

Netice olarak fakir bir kızın cariyelikten azat olmasını konu edine bu hikâye sözlü gelenek ürünü olduğundan halk arasında dilden dile farklı coğrafyalarda yayılmıştır. Böylece kurgusal mantık benzer olmasına rağmen olay örgüsünün de farklılık arz ettiği hikâyenin zamanla birbirinden farklı varyantları oluşmuştur.

1.2.Sebeb-i Telif

Kız Mevlûdi hikâyesinin kimin tarafından yazıldığı belli olmamakla beraber giriş kısmında *Destân-ı Kız ve Sebeb-i Te'lîf* başlığı bulunmaktadır. Yazar giriş kısmında bir hikâye anlatacağını belirterek okurdan dua ister. Ardından yazılış sebebine geçer:

Bir hikâyet ideyin diñle anı

Terk itme gör du 'â'nızdan siz beni (7)

Müellif hikâyenin devamında yoksulluğa, sıkıntılara sabredilmesi gerektiğini belirterek okura çeşitli nasihatlerde bulunur. Hikâye kısaca ailesini fakirlikten kurtarmak için kendisini köle olarak satan inançlı bir kızın sabrının mükâfatı olarak Hz. Muhammed'in bir mucizesiyle azat olması yani yeniden doğmasını konu edinir:

Bu şoyluluk mertebesin kılam 'iyān
Şabr iden gör neye irişir diñle sen (7)

Her kim ki bu dünyāda yoħsulluğa
Şabr kıldı lāyık oldu ıulluğa (12)

Diñle imdi bir mu 'cizāt diyeyim
Ol Muħammed mu 'cizātın söyleyeyim (15)

Bu şoyluluk mertebesin kılam 'iyān
Şabr iden gör neye irişir diñle sen (7)

Her kim ki bu dünyāda yoħsulluğa
Şabr kıldı lāyık oldu ıulluğa (12)

1.3. Yazılış Tarihi

Her ne kadar Kız Mevlûdi, Kesik Baş, Dâsitân-ı Gügercin, Hikâye-i İslâm Yahûd gibi anonim olan dinî motifli ve destansı halk hikâyelerinin ne zaman yazıldıkları kesin olarak belli olmasa da bu tür halk hikâyelerinin toplum tarafından benimsenip meclislerde okunmasına zemin hazırlayan asıl etken Hz. Muhammed'in doğumu ve mucizelerini anlatan mevlitlerdir. Mevlitler Müslüman halkın Hz. Muhammed'e olan sevgisi sebebiyle çok eski

dönemlerden beri çeşitli merasimlerde, düğünlerde ve bayramlarda okunmaktadır. “*Mevlid tes’idinin başlaması 604/1207 yılında Erbil’de Atabeğ Muzaffaruddîn Gökbörü tarafından tertip edilen mevlid merasimidir. Bu adet sonrası diğer İslam ülkelerine yayıldı.*” (Okıç,1975:23)

Mevlitlerin meclislerde okunması halkın teveccühünü kazandığından zamanla *Kız Mevlûdi* gibi halk hikâyeleri de mevlit tarzında yazılarak halkın neşe ve mutluluğunu yansıtan çeşitli merasimlerin yanı sıra kıraat meclislerinde de okunmaya başlanmıştır. Bu tür eserlerin ilk olarak hangi dönemlerde ortaya çıktıkları tam olarak belli değilse de hangi dönemlerde yazılmış olabileceğiyle ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Kıraat meclisleri hakkında araştırma yapan Öztürk, okuma toplantıları için yazılmış mevcut en eski hikâyelerin XIII-XIV. yüzyıllardan kalma el yazması kitaplar olduklarını (2007: 403), Ersoylu ise bu tür hikâyelerin XIV-XV. yüzyıllarında yazıldığına dair görüşlerin yaygın olduğunu belirtmektedir (1996: III). Bu görüşlerden yola çıkacak olursak *Kız Mevlûdi* hikâyesinin ne zaman kaleme alındığına dair eserde belirli bir tarih geçmediğinden XIII-XV. yüzyıllarda yazıldığı düşünülebilir.

1.4. Beyit Sayısı

Kız Mevlûdi hikâyesinin giriş kısmı ve sebab-i te'lif 15 beyit, asıl hikâye 293 beyitten oluşmaktadır. Hikâyenin sonundaki 62 beyitlik kısımda ise hikâyeden çıkarılacak dersler, müellifin dönemin kötüye giden yönlerine dair eleştirileri ve okurdan dua talep edişi yer almaktadır. Böylece *Kız Mevlûdi* nüshasında toplamda 370 beyit yer almaktadır. Aynı hikâyenin Topkapı Sarayı Kütüphanesi nüshası 288, Süleymaniye Kütüphanesi nüshası ise 276 beyitten oluşmaktadır.

2. Kız Mevlûdi Hikâyesinin Yapı Unsurları

2.1. Olay Örgüsü

Kız Mevlûdi'nin olay örgüsü klasik hikâye yapısına uygun bir şekilde kronolojik bir sıralamayla birden fazla sürükleyici olayın sebep sonuç ilişkisi içerisinde birbirlerini tamamlamasıyla oluşmuştur. Buna göre olay örgüsü şöyle şekillenir: Müslüman olan fakir bir aile, zengin bir Yahudi tarafından para karşılığı dinlerini değiştirmeye zorlanır. Aile, dinden dönmeyi reddederek açlıktan ölmek için kızlarını cariye olarak satmak zorunda kalır. Ardından kızlarının kurtuluşu için Hz. Muhammed'in ruhaniyetinden yardım dilerler. Hz. Muhammed kızın efendisinin rüyasına girerek ondan kızı özgür bırakmasını talep eder. Gördüğü rüyanın

etkisiyle kızın efendisi kendisine yüklü miktarda altın vererek onu ailesine gönderir. Böylece para karşılığı dinlerini değiştirmeyerek açlık ve yoksulluğa sabretmenin mükâfatı olarak Hz. Muhammed'in bir mucizesiyle cariye kız özgürlüğüne kavuşur ve ailesi sıkıntılardan kurtulur.

2.2. Kişi (Şahıs) Kadrosu

Hikâyemizin karakteri ve başkahramanı fakir bir aile kızıdır. Kızın babası din değiştirme karşılığında malının yarısını kendilerine vereceğini teklif eden Yahudi'ye karşı çıkmayarak hanımıyla bu durumu görüşeceğini söyler. Baba, hanımını din değiştirme konusunda ikna etmeye çalışır. Kız, şaşırtıcı bir tepki göstererek miskinlikten kurtulmak için dinlerini değiştireceklerine kendisini cariye olarak satmalarını teklif eder. Böylece hem dinini kurtarmış olur hem de ailesinin açlıktan ölmemesi için kendisini feda ederek aynı durumda olan pek çok kimsenin yapamayacağı büyük bir fedakârlık örneği sergiler. Bu nedenle olay örgüsünü şekillendiren hikâyenin kahramanı olan kız bir karakterdir. Hikâyenin diğer kişileri olan kızın babası ve annesi, Yahudi adam ve kızını satın alan kör adam ise birer tiptir. Bu kişiler, ait oldukları toplumsal sınıfla aynı özellikleri taşıyan ve bu özellikleri en belirgin şekilde temsil eden şahıslardır. Bunlar olaylarla karşılaştıklarında toplumda karşılığı olan gerçek kişilerle büyük benzerlik gösterdiklerinden birer tiptir.

2.3.Yer

Olay hikâyede belirtildiği üzere Şam şehrinde geçmektedir. Hikâyemizde olduğu gibi pek çok gizemli hikâyede adı geçen ve asıl adı Dımeşk olan Şam şehri Osmanlıların İstanbul, Edirne, Bursa, Kahire, Bağdat, Selanik gibi en önemli şehirleri arasında yer almakta olup Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Buzpınar, 2010: 318). Aşağıdaki beyitlerde geçtiği üzere hikâyenin başında olayın Şam şehrinde geçtiği belirtilmiştir:

Şehr -i Şām 'da vardı hem bir cuhūd

Mālī esbābisi idi ol cuhūd

Bir Müslümān kōnşu idi ol ite

Ol Yehūdī mel'ūne ol la'nete

2.4.Zaman

Hikâyenin ne zaman gerçekleştiğine dair bir bilgi yoktur, zamanı belirsizdir.

3.Kız Mevlûdi Hikâyesinin Şekil Özellikleri

3.1. Nazım Şekli

Kız Mevlûdi mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Eser, ıstilahî anlamda Hz. Peygamber'in doğumu ve mucizelerini anlatan mevlit türüyle aynı şekilsel özelliklere sahip olmakla

birlikte bir mevlit olmayıp fakirlikten ötürü ailesi tarafından cariyeye olarak satılan bir kızın serencamını anlatan bir halk hikâyesidir. Hikâye içerik olarak her ne kadar mevlitlerden farklı olsa da şekilsel olarak mevlitlerle benzer özelliklere sahiptir. Örnek verecek olursak, aşağıdaki beyitlerde geçtiği üzere Hz. Muhammed'in doğumu ve mucizelerini anlatan mevlitlerin girişinde bulunan *besmele*, Allâh'ın sıfatlarını ve ni'metlerini zikrederek ona şükretmek gerektiğini belirten *hamdele* ve Hz.Muhammede'e salâvat getirilen *salvele* bölümleri hikâyemizin girişinde de mevcuttur:

Besmele Kısmı

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Hamdele Kısmı

Evvel Allâh adını zikr idelim

Dürlü ni'met verdi ol şükr idelim (1)

Bizi yokdan yaradub var eyledi

Ḳulluğuna hem daḥı yâd eyledi (2)

Bizi ümmet eyledi Muḥammed'e

İki cihân güneşi ol Aḥmed'e (3)

Üç yüz üç mürseller peygam-beri

Sulṭândır bunlara ol dîn eri (4)

Ol Muḥammed'dir kim oğul kıız terkinî

Oldı bizimçün işitgil bunı (5)

Salvele Kısmı

Ümmet iseñ vir şalavât cān ile

Tā gidesin dünyādan imān ile (6)

Mevlitlerde her bölümden sonra tekrarlanan, “şayet ateşten kurtulmak istiyorsanız, aşk ile can ile salâvat getirin” anlamına gelen beyit hikâyenin sonuna eklenmiştir:

Ger dilersiz bulasız oddan necat

‘Işık ile dert ile idiñ e’ş-şalât (370)

Mevlitlerin müşterek bölümlerinden biri olan dua bölümü de hikâyemizin sonunda mevcuttur:

Kim ki bundan anlayup bile haber

Yazana du‘ā okuyun mu‘teber (367)

Her kim yazana bir kez du‘ā kıla

Tañrınıñ rahmetini ol dem bula (368)

Du‘ā kıilup dañı diyenler âmīn

Rahmetu’llāhi ‘aleyhim ecma‘īn (369)

3.2. Vezin

“Mevlit türü eserlerde hâkim vezin fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün’dür. Remel bahrinin bu müseddes kalıbı Türk edebiyatında en çok kullanılan kalıplardandır. Kısa oluşu sebebiyle pek çok mesnevi bu kalıpla yazılmıştır.” (Eroğlu, 2010: 131) *Kız Mevlûdi* hikâyesi halka hitaben edebî

kaygılardan uzak bir tarzda ve geleneksel mevlitler şekliyle yazıldığından mevlitlerde olduğu gibi *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezni kullanılmıştır.

Kız Mevlûdi'nde yer alan çok sayıda aruz kusuru sadece bu hikâyeye ait bir özellik değildir. Mevlitlerde ve benzer halk hikâyelerinde çok sayıda vezin kusuru bulunmaktadır. Eroğlu bu hususta şöyle der: “*Mevlitlerin halk tipi mesneviler olması yönüyle aruz kullanımında genellikle vasat bir durum sergiledikleri söylenebilir. Bilhassa imâle ve zihâf gibi aruz kusurlarına birçok mevlit metninde rastlanmaktadır. Mevlit şairlerinin eserlerini sanat göstermekten öte, çoğunlukla hayra vesile olan bir iş olarak görmeleri, şekli muhtevanın gerisinde bırakmış ve aruz kusurlarının varlığını artırmıştır.*”(2010:131)

Kız Mevlûdi hikâyesi sade ve anlaşılır bir dille yazıldığından çok sayıda Türkçe kelime kullanılmıştır. Bu nedenle aruz veznini kullanmada pek çok hatanın yapıldığı görülmektedir. Hikâyede Türkçe kelimelerin çokluğu nedeniyle başta imâle olmak üzere çok sayıda aruz kusuru mevcuttur. Ancak vezindeki kusurların çokluğu nedeniyle yerimiz buna müsait olmadığından bunları belirtme veya tamir etme yoluna gitmedik.

3.3. Kafiye ve Redif

Gerek halk hikâyeleri gerekse mevlitler halka hitaben yazıldıklarından sade, anlaşılır bir dille ve kulağa hoş gelecek şekilde ahenk unsurlarıyla donatılarak yazılır. Düğünlerde, sünnet törenlerinde ve dinî bayramlarda toplu ortamlarda bestelenerek okunan halk hikâyeleri ve mevlitlerde halkın zevkini yansıtmak amacıyla ahenkli söyleyişe önem verildiğinden diğer ahenk unsurları gibi kafiye ve redife de yer verilmiştir. Eroğlu, bu tarz eserlerdeki kafiye ve rediflerle ilgili olarak şöyle der: *“Mevlit şairleri, vezinde olduğu gibi kafiye de klasik edebiyat geleneğinin dışında değildir. Mevlitlerde geleneğin estetik nizamına bağlı olarak ses benzerliğinden çok harf benzerliğine dayanan göz kafiyesi anlayışı esastır. Mevlitlerde Arapça ve Farsça kelimelerle oluşturulmuş kafiyeler göze çarpsa da Türkçe kelimelerle yapılmış kafiyeler ağırlıktadır. Metinlerde her türden kafiye rastlanmakla birlikte, en çok tam ve zengin kafiyelere yer verilmiş, yarım kafiyeler daha az kullanılmıştır.”* (2010:132)

Geleneksel mevlit tarzlarında olduğu gibi *Kız Mevlûdi* hikâyesinde de kafiye ve redif önemli yer tutmakta olup dönemin edebî zevk ve anlayışı gereği daha çok zengin ve tam

kafiye mevcuttur. Çok az sayıdaki beyitlerde ise yarım kafiye kullanılmıştır.

4. Dil ve üslup

Kız Mevlûdi hikâyesi sade ve anlaşılır bir üslupla yazılmıştır. Kullanılan sözcüklerin çoğu ya Türkçedir ya da halkın aşına olduğu dinî literatüre ait Arapça ve Farsça kelimelerdir.

5. Metin

Mu‘cizât-ı Resûlu ‘llâh

Destân-ı Kız u Sebeb-i Te‘lîf

Bismi‘llâhi‘r-rahmâni‘r-rahîm

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Evvel Allâh adın zikr

idelim

Dürlü ni‘met viridi ol şükr

idelim

2. Bizi yoğdan yaradup var

eyledi

Ḳulluğına hem dağı yād

eyledi

3. Bizi ümmet eyledi

Muḥammed’e

İki cihân güneşi ol

Aḥmed’e

4. Üç yüz üç mürseller

peygamberi

Sultândır bunlara ol dîn eri

5. Ol Muḥammeddir kim oğul

ķız terkini

Oldı bizimçün işitgil bunı

6. Ümmet iseñ vir şalavât

cân ile

Tā gidesin dünyâdan îmân ile

7. Bir hikāyet ideyin diñle
anı
Terk itme gör du ‘ā’ñızdan
siz beni
8. Bu şoyluluk mertebesin
kılām ‘iyān
Şabr iden gör neye irişir
diñle sen
9. İşit imdi mu ‘cizātın
Aḥmed’iñ
İki cihān güneşi
Muḥammed’iñ
10. Diñle imdi mu ‘cizātından
haber
Diñle beni Ḥaḳḳ te ‘ālā
yarlıġar
11. İşle dā’im sünnetin ey
Aḥmed’e
Vir şalavāt ‘ışkla
Muḥammed’e
12. Her kim ki bu dünyāda
yoḥsulluġa
Şabr kıldı lāyık oldu
kulluġa
13. Ḳul isen Ḥaḳḳ’dan
gelene şabr it
Yoḥsa mülki içinde
durma git
14. Ādem iseñ işbu sözü
anlaġıl
Derde şabr it ni ‘mete
şükr eylegil
15. Diñle imdi bir mu ‘cizāt
diyeyim
Ol Muḥammed mu ‘cizātın
söyleyeyim
16. Şehr-i Şām’da vardı hem
bir Cehūd
Mālı esbābısı idi ol Cehūd
17. Hiç ḥisābı yoġ idi
altununuñ
İllā mālı çok idi ġāyet
anuñ
18. İllā göñlü dolu idi kibr u
kīn
Muştafā’ya düşmān idi ol
la ‘īn

19. Bir Müslümân konşu idi
ol ite

Ol Yehūdî mel'üne ol
la'nete

20. Müslümân'ın eli yavlağ
dar idi

Muştafa'yı 'ışk ile sever
idi

21. Haqq aña virmiş idi bir
kız 'ıyāl

Hüsni yavlağ hüb idi
hulkı kemāl

22. Gül yüzi ğāyet de hūbdi
āşikār

Sevinir hüsne anıñ ile
şār

23. Gün utanırdı görüp
niķābını

Maḥveder nūrı anın meh-
tābını

24. Değme zeline bir
miskīn ger nide

Her biri bir 'āşkın
cānına bende

25. Cān u gönül doymazdı
bakışına

Gel imdi bak sen feleğin
işine

26. Haqq te'ālā bunlara virdi
belā

Ne çāre ol işe Haqq'dan
gele

27. Atası miskīn hem yoḥsul
idi

Ol Cehūd'uñ malı katı
çok idi

28. Çekdi dünyalık bunlara
elini

Neye irdi gör bunlarıñ
hālını

29. Er ve 'avret ol maḥbūbe
üç kişi

Haqq te'ālā neyledi gör
bu işi

30. Kalmadı bir loķma
bunlara yimege

Ġayret ider kimseye māl
vir dimege

31. Üç gün üç gice yiyecek
bulmadı
Açlıktan gözlere uyku
gelmedi
32. Üçü dahı üç gice aç
yattılar
‘Āciz olup nice kanlar
yutdular
33. Koñşu Yehūd añların
hālın bilür
Doğru ol Müslümān
evine gelür
34. Gelür eve oğur anı ol
Cehūd
Ne diyiser diñle imdi ol
hasūd
35. Ol faķır vardı Cehūd’uñ
evine
Ta‘ām kodı Cehūd anıñ
öñüne
36. Ta‘ām virdi Yehūd aña ye
didi
Ey Müslümān baña hālīñ
de didi
37. Ta‘ām yerken söze tutar
ol anı
Didi ey koñşu pek sevdim
ben seni
38. Cehūd eydür ne direm
diñle saña
Müslümān eydür sözüñ
de baña
39. Yehūd eydür dirliğin
nedir seniñ
Ġuşşada mı ya feraħda mı
cāniñ
40. Çünki şordı ol Yehūd
dirliğini
Ol Müslümān didi
taķşirliğini
41. Ol Müslümān derdi āh āh
eyledi
Ne diyelim çünki Allāh
eyledi
42. Açlık ile hālımız oldu za‘īf
Faķır elinden dahı oldum
hayf

43. Üç gün oldu bir loğma yok yiyecek
Kimsemiz yok hâlimizi diyecek
44. Aç olısar ‘avretimle bir kızım
Hâlim saña söyledim sözüm
45. Ol Cehūd’a hâlini virdi haber
Gözleri yaş doluben yandı ciğer
46. Cehūd eydür oña sen kaygı yime
Tañrı er göre şafāya hoş dime
47. Saña bir söz diyeyim ki tutasıñ
Ğuşşadan tā şazlığa yetesiñ
48. Müslümān eydür aña nidelim
İş bu işe nice tedbîr idelim
49. Cehūd eydür kolay işdir ey yār
Ger dilerseñ saña olam bahtiyār
50. Dīniñi terk eyle bizim dīne dön
Gel Puta tap Ka‘be’ye eyleme yön
51. Cāzū dīninden beter dutuben zevāl
Mūsā dīnin tut bizimle yār ol
52. Tā ki cümle mālımıñ yarısını
Saña virem eger dilerseñ beni
53. Hem ol kızınıñı dağı virgil baña
Sözüm işit gerçek direm saña
54. Sözüm kabûl idüp virsen kavle söz
Kızıñı seni tutam cāndan ‘azîz

55. Rāzı olup sözüme vir kızıñ
Düşdi uşşı gitdi ol Allāh didi
- Yok dirseñ de bile[lim] sözüñ
62. Yine ‘aqlın derdi durdı örü
56. Benimle bu işi kabūl kılıñ
Gözü kanlı yaş dolup geldi ilerü
- Yoħsa üçünüz de açlıqdan ölüñ
63. ‘Avret der kim zinhār ey maħremim
57. O Müslümān der mühlet vir baña
Ey dil-dār yārim benim hem-demim
- Bir göreyim ‘avretim ne der baña
64. Bunca yıldır hoş diriliriz bile
58. O Müslümān evine vardı işit
Sen beri gel bunlardan ‘ibret ala
- Ne kim söylediye ol it
65. Key şaқın seni ol İblīs-i la‘ın
59. ‘Avretiñe ol sözü bir bir ‘iyān
Söyledi o mel‘unuñ sözün Aldatmasın bi’llāh terk itme dīn
- hemān
66. O cinānı bu cihāna şaţmagil
60. Ne kim o mel‘ün didiyse söyledi
‘Avretine küllī ma‘lūm Dünyā için dīniñ terk itmegil
- eyledi
67. Muħammed dīni gibi dīn
61. ‘Avret anı işidup āh eyledi
ķanda var

- Yâ yoğsulluk günü gibi 74. O Müslümân ‘avret eydür
gün nerde var sözün
68. Sen Muḥammed dīniñi Eyü söz illā n’ola ḥālī
elden ḳoma ḳızıñ
- Şaḳla dīniñi ‘ahdiñi şıma 75. Bizcileyin açlığı ol
69. Olmasın kim dediğıñ duymaya
ṭutasıñ İşbu yolda bende olam
- Varup dünyālığa dīniñ dimeye
şatasıñ 76. Ay yüzlü elā gözlü ter
70. O mel‘unuñ sözün işitme
yine Geñez açlığa döymeye
- Cān fedā olsun bugün
Muḥammed dīnine 77. Ol nigār bu sözleri diñler
71. Ḳo bizi sen açlığla ölelim
idi
- Dīnimiz yolunda ḳurbān Cān içinde derd ile iñler
olalım idi
72. Ol Muḥammed dīni üzre 78. Gördi ḥadden geçdi
kim öle bunlarıñ sözi
- Yarın anda mañşıbı dīdār Babasıña söyledi ḳız
ola kendüzi
73. Çün Müslümān ‘avretine 79. Kız eydür ey baba ben
söyledi ölürsem n’ola
- Derdle bir kezin āh Ben başımı ḳomişem iş
eyledi bu yola

80. Īmān ehli dīniñ elden koya mı
Ölmek içün kimse dīniñ[e] kıya mı
81. Ben miyem size muvaffıq olmayan
Ol Muḥammed dīni üzre ölmeyen
82. Ben bu dīnden ey baba ayrılmayam
Yā Muḥammed dīni üzre ölmeyem
83. Țut baba sözüm işit sen benim
Siziñ içün qurbān olsun cānım
84. Size bir söz diyem bi'llāh Țutuñ
Yarın beni pazara iletin satıñ
85. Kızım dime bana Țanlamayalar
Bu işden bir nesne anlamayalar
86. Şatirem bunu qaravaşdır degil
Behāmı al taḥıla virgil yegil
87. Beni terk et dīniñ terk eyleme
Şaḫla dīniñ civān mekr eyleme
88. Dönme dīniñden şaḫın sen kendini
Ol eliñle oda yaḫma cānını
89. Bir kişiye viricek sen ḫud beni
Qaravaşdır diyü şat şaḫla dīni
90. Var pazara ilet beni ey ata Pazara dellāla vir tā kim şata
91. Sözüm işit maşlaḫat eyle durur
Ol Cehūd'uñ boynun ol büküp durur
92. Çün işitdi işbu sözi anası

- Ey der aña ey cānımıñ Bağrımız miskinlik ile
cānesi oldı hūn
93. Göñlümüñ eğlencesi 99. Çünki bu açlığa biz
görgülü nigār қalavuz
- Hîç döye mi şatmağa seni Қаşdla ansızda kâfir
ciger olavuz
94. Ne diyeyim kızım şatam 100. Her kim ol қаşd ide
ben seni kendisine
- Hasret odına sen yaqma Öyle bil ki zālīm oldı
beni özüne
95. Kişi bağrın kesüp ilete 101. Gider imān şöyle қalur
şata mı bī-gümān
- Dağı vara hem uyuyup Tā ebed қala тамuda
yata mı cāvidān
96. O kız eydür pes eyüt ne 102. Didi dünyāya şatup
қılalım olmaya bī-dīn
- Nice bir ‘ācizliğe Görmeyesiñ yarın tamu
yaқılalım odın
97. Üç kişi açız hiçbir loқma 103. Dīn yolunda şat beni
yoқ şaқla dīni
- Sākin ol[maz] nefis Қомуşam yoluñuza başı
olmazsa тоқ cānı
98. Şatmaq olmaz dīni 104. Siz de beni terk idin dīn
dūnyālıқ için yoluna

- Dīn ele girmez amma Aldı pazāra varuben ol
oğul yoluna ata
105. Anası bī-çāre olup uydı 111. Kızın virdi ol dellālın
söze eline
- Kızınıñ şatmağa hem Yā ilahi virme kimse
virdi rızā ‘ıyāline
106. Didi bārī şatma ğurbet 112. Dünyāda hergiz bu hālet
iline gelmesin
- Şatarisen şehirliye şat Hiç kimse şöyle miskīn
yine olmasın
107. Şehirliye şat kim görem 113. Çün kızını şatmağa virir
yüzün ğayret
- Vaķit bārī işidem duram Didi yā dellāl sözümü
sözün sen işit
108. Ger şatarsañ kızımı 114. Şehirliden ğayrı kişiye
şehirliye şat şatmagil
- Ġarībiñ al bey‘ini Hem daħı ğarībe bey‘
yabāna at itmegil
109. Ol gün ol işi ķodılar 115. Aldı dellāl ol kızı kıldı
yarına mezād
- Kim kızın ilete dimiş Şehirliden hiç kılmadı
pazārına ziyād
110. Tā ķaravaşlar gibi kızın 116. Gerçi bunlar tedbīr itdi
şata serserī

- İllâ Tañrı ne ki taqđır 123. Döndi aña eydür ol mäh-
eyledi 1 münîr
117. Müşteri oldı ol kıza bir Ey h̄āce baña bir sâ‘at
ğarîb destür vir
- Ol dañı bir gözlü idi bir 124. Tā helällik dileyem
‘acîb varup aña
118. Ol ğaribiñ bir idi hemān Ol kişiden kim beni şatdı
gözü sana
- Anasından öyle 125. Anıñcün kim ben anıñ
doğmışdı özü evine
119. Şol kadar müşterî oldı ol Küçücükden gelmişdim
ğarîb yanına
- Aldı kızı atasından 126. Hakkı vardır benim
yalvarup üzerimde çok
120. Virdi kızı ol ğaribiñ eline Kereminden destür vir
Aldı kızı uğradı ol dime yok
- yoluna 127. Virdi destür yürü var
eglenme tîz
121. Kız anası kız bahāsı altunı Geri tîz gel gidelim yola
biz
- Aldı mañrüm oldı 128. Ne dirsen h̄āceñe varup
kızından cānı degil
122. H̄āce aldı kız elin tā kim gide Girü tîz gel gidelim anı
ğogıl
- Şatın aldı diler eve ilete

129. Geldi irdi babasına ol
nigār
Olmışdı gözleri yaşı
pınar
130. Geldi ol hūrī atası katına
Dedi ey baba selām
olsun yine
131. Geldi kız atasına işit ne
dedi
Anama benden selām
ilet dedi
132. Benimçün sen hemīse
hem şād ol
Renc görme kayğūdan
āzād ol
133. Çün beşāret kıldı karar-ı
mübīn
Zayi‘ olmaz diyü ecre’l-
muḥsinīn
134. Ben şatıldım
Muştafā’nıñ ‘ışkına
Bin cānım varsa fedā
olsun dīnine
135. Sen benim sevgimi
gönülden çıkar
Kıl Muḥammed dīni sen
üstüvār
136. Ol baña eylik şanan
benim anam
Mihribānım sevgili
cānım anam
137. Faqr elinden tutuşup
yanmış anam
Firkatımın odına
düşmüş anam
138. Gözleri yaş ile ğark
olmuş anam
Kuzucuğunu ğayb itmiş
anam
139. Ḥasretimden yüregın
yaқан anam
Çevre yaña yollara
bakan anam
140. Beni şatdırmağa
gönderen anam
Derdime bağrını
deldiren anam

141. Beni yavi kılup 147. Esan ƙal imdi benim
bulmayan anam cānım anam
Nereye gitdigim Yürü işitme sen
bilmeyen anam efgānım anam
142. Firƙatım aƒusını iƙen 148. Eger Őorar ise senden
anam hālimi
Düşünde görmekle Diyesin hoşdur diyü
geçen anam aĥvālimi
143. Beni Őatmaƒa rızā 149. Bir yigit Őehirli degil aldı
virmeyen anam Şatun
Yüzüme bakmaƒa Diler eve ilete idine
doymayan anam hātün
144. Beni ğurbet eline Őalan 150. Ey baba zinhār anam
anam Őorarsa saña
Kendi ardımdan bakup Nice don giydirdi dirse
ƙalan anam saña
145. Yatdığım yerleri 151. İbriŐimdir giydirdigi
gözleyen anam donu
Gitdigim yolları Tā ki ğussa ile geçmeye
gözleyen anam ğünü
146. Boynun eĒüp yollara 152. İdesin zinhār evden
bakan anam ƙıƙmasın
Firƙatıma kendüsin Ƙız ‘iyāller yüzüne ol
yaƙan anam bakmasın

153. Nitekim kızlar göre ol
benim gibi
 Hasret odına tutuşa
yüregi
154. Aralarında ol beni hem
görmeye
 Gide ‘aklı kendisini
dirmeye
155. Gözleri çevre yollara
bakar
 Derd-i haşret anı odlara
yakar
156. Göresi gelüp ol beni
isterse
 Kime şatdıñ gel baña
göster dise
157. Zinhâr anıñ yüzüne
çağırmağıl
 Kaçıyup sögme anı
urmağıl
158. Ataların sevdiği
oğlanıdır
 Kız ‘ıyâller analarıñ
cânıdır
159. Anasından
ayrılıcağ kızular
 Analarını bir zamân
özler
160. Gör bu dünyâ içinde
neler olur
 Kuzusundan ayrılanlar
ölür
161. Yüregi yana ve gögsi
sızlaya
 Çevre yaña arayup
yollar gözleye
162. Kuzudan ayrı olanlar
meleye
 Çevre yaña arayuben
dileye
163. Gördüğünü kızucuğu
şana
 Ağlayuben yüriye yana
yana
164. Emânet olsun baba cânıñ
içün
 Hâtırın yıkma anıñ
benimçün

165. Adım tağdım işte ben 171. Yel getüre koğuñuz
kara başa meger baña
Kim bilür neler gele bu Elvedâ' olsun cānım
kara başa baba saña
166. Dökdi kız ala gözden 172. Bu yanadan yeller ese
kanlı yaş sesleyem
Babasımñ cigerin eyledi Ata ana koğusunu
taş isteyem
167. Ayrılık düşdi baba çün 173. Sen nice kim tatlu
araya cāndan ayrıla
Nice merhem ola iş bu Var kıyās eylesen kim
yaraya hāli ne ola
168. Nidelim Hağğ böyle 174. Öyle didi babasına ol
yazmış yazıda nigār
Nice koyun kızusunu az Ağladı nice zamān ol
ide zār u zār
169. Bir dahı yüzünü görem 175. Varıñ imdi siz de biz de
mi ben gidelim
Yā ġarīblikde düşüp Tağdīr-i Allāh böyle
ölem mi ben imiş nidelim
170. ġarīblikde ben anamı 176. Babasın esleyüp durdı
özleyem urı
Görmeyem dört yaña Ol yigidiñ katına geldi
yollar gözleyem geri

177. Yigit ile kız çün ki girdi
yola
 Kaldı anda atası şaķal
yola
178. Kuru gövde bākī ğaldı
gitdi cān
 Oķ gibi ğaddı anıñ oldı
kemān
179. Gözün yumdı ve
dudağın tebserü
 ‘Avretiñ ğatına geldi girü
180. Çünki geldi evine hem
anası
 Ağlayup durdı geldi
atası
181. Ğodı ‘avreti öñüne
altını
 Çünki ‘avret baķup
ğördi anı
182. Çünki yanında görmedi
ol kıızı
 Nā-gehān bir āh ğıldı ol
kendüzi
183. Tıtdı belin zār ğıldı
iñledi
 Ey dirīğā mūnisim ğanı
didi
184. Ben nideyim sensiz ey
cānım cānı
 Ėasret odına yaķdıñ sen
beni
185. Ğanda bula gözlerim
nūrı seni
 Kendi elimle nice zār
itdim seni
186. Ey ğuzucuğum ne ğılam
neyleyem
 Derdim artdı seni ne çāre
eyleyem
187. Ey ğızım eger
görünmezseñ göze
 Aķçe değil bu ğara
gündür bize
188. Ol adın ğaravaş taķan
ğuzu
 Bahāsıyla bizi toylayan
ğuzu

189. Dîn yolunda kı'ım
duran kızu
Ata ana terkini uran
kızu
190. Ey kıokusu burnuma
kıokan kızu
Beni haşret odına kıaın
kızu
191. Firkıate ve ğurbete dūşen
kızu
Haşretle cigeri pişen
kızu
192. Dîn yolunda kendini
şatan kızu
Kendisini ğurbetlere atan
kızu
193. Hem bizi esirgeyüp
giden kızu
Hem bize naşihatler iden
kızu
194. Esen kıalıñ diyü söyleyen
kızu
Bahâsıyla bizi toylayan
kızu
195. Şehir içinde seni şöyle
atdılar
Kıaravaşdır diyü seni
şatdılar
196. Ana degil saña dūşman
olmışam
Cigerimi derd ile kıan
kılmışam
197. Ateş olsun baña bu altun
ğümüş
Ana mı olur kıızın şatup
yemiş
198. Öyle diyüp 'aklı gitdi
nidem saña
Ol eri miskîn nazar ider
aña
199. 'Avretini öyle ğördi
kıldı āh
Didi eyvāh işim hem
oldı tebāh
200. Kıızım elden gitdi
'avretim bile
Ey dirġā işimi virdim
yele

201. Didi ey şāni‘-i şun‘-i
perver-diğār
 Kullarıñ fi‘lin bilen ol
kird-gār
202. Hāzır nāzırsıñ āhır bu işe
 Bir meded kııl baña
kādırsin başa
203. Sensiñ āhır ol kıızımı
şatdıran
 ‘Avretime dağı neler
yutduran
204. Dilerim ki düşmüşü
kaldırasın
 Hem bu sırrı
Muḥāmmede bildiresin
205. Arpa etmegine ıarnı
doymayan
 ‘Alī yollarına gözcüler
koyan
206. Bu cihānı kendine
zindān iden
 Ümmetiçün dāima efgān
iden
207. Rabbisinden ümmetin
dilek iden
 Gicede bülbül gibi efgān
iden
208. Alup elin ‘ākıbet
ümmetiniñ
 Yerin cennet yoldaşın
rızvān iden
209. Ser-verin ‘ışkına şatıldı
kıızım
 ‘Avretime dağı yanar bu
özüm
210. Kız atası ḥasret tutdı
yüzünü
 İşit imdi kıız ile yigit
sözünü
211. Aldı kıızı ol giydirdi
ḥācesi
 Şatun aldı ḥālin nicesi
212. Kudret ile çün yigit irdi
eve
 Açar idi ıapuyı ive ive
213. Bir ḥāce koñşucuğı var
idi

- Ol yigidi key katı sever Yatup anda bu sözi sen
idi key işit
214. Yigidin katına geldi 220. Ol gice kızın katına ol
irişir varmadı
- Öpe koca ile görüşür Ol hūrîniñ şöhbetine
215. H̄āce ki eydür yigide ey irmedi
h̄āce 221. Yigit anda yasduğa çün
Bize gel seni görelim bu baş urur
gice Uyku içinde bir ‘acāyib
216. H̄āce ki yigidi evine düş görür
iletir 222. Gördi kim düşünde
Ol anıñ sözünü şımayup Muḥammed gelür
varır İki cihan güneşi Aḥmed
217. Ol qaravaşı katı severdi gelür
ol 223. Geldi ol gice aña faḥr-ı
Tiz katına gelmege cihān
dilerdi ol Anıñ içün oldı kevn ile
218. İllā yoldan gelüben mekān
irmişdi 224. Yanına geldi anıñ ol
Ol gice kim çoñşuya Muştafā
varmışdı Müctebā vu murtażā vü
219. Ol gice varduğı yerde bā-şafā
yigit 225. Yigit yüzün gördi bedr-i
ay gibi

- Mübârek yüzünde kaşlar yay gibi
226. Görgülü yüzünde tutar bedr-i tām
‘Âşıkıdır cümle ‘âlem hâş u ‘ām
227. Yüzü nûrunda hacîl şems u kamer
Lezzeti luţfından olmuştur şeker
228. Hem Ebu Bekr ‘Ömer ‘Osmân ‘Alî
Aḥmed ile bile hem bu dört yârı
229. Çün irişdi ol yigidin katına
Muştafâ baqdı anıñ şuratına
230. Ol yigit de bildi bunları tamām
Çünkü Muştafâ aña virdi selām
231. İki cihân faḥrını gördi yigit
- Zî-ġanimet ki aña irdi yigit
232. Aḥmed eydür yigide bildiñ mi beni
Yigit eydür yā nice bilmeyem seni
233. Sensiñ āḥir ol Muḥmmmed bî-gümān
Doşluġına yaratıldı bu cihān
234. Didi Muştafâ şol sâ‘at aña
Yā yigit bir ḥācete geldim saña
235. Yoq dime ol ḥācetimi sen baña
Cennet u dizar vire Tañrı saña
236. Ol qaravāş kim aldıñ anı şatun
Baña baġısla veya virgil şatun

237. Cennet için saña hürîler virem
Azād eyle ol kıızı saña virem
238. Ümmetimdür bu şatılan qaravaş
Dîn yolunda qomışdur cān u baş
239. Cānına kıydı dīnine ol kıymadı
Dostı koyup düşmānına uymadı
240. Dost için cānına kıyan şād olur
Kul iken dost aşqına āzād olur
241. Kıydı ol benim için cāna başa
Hem adını taqtırdı qaravaşa
242. Saña dilek idegeldim ben anı
Dîn yoluna ol qaravaş olanı
243. Dilerim ki anı baña viresin
Ne dilersen murādına iresin
244. Ol yigit eydür nola kıldım qabul
Cān diriğ olmaya senden ya Reşûl
245. Çünkü ricā idegeldiñ sen baña
Bir qaravaş nola virem ben saña
246. Yigit eydür ey nebilerin begi
Ben za'îfiñ de saña var dileği
247. Yā Muhammed eger halka ben yarın
Dir isem gördüm nebiler ser-verin
248. Ben bilürem halk inanmazlar baña
N'ola bir nişān viresin sen baña

249. Ol yigidin bir gözü kim
kör idi
Nice yıllar böyle yürür
idi
250. Elin ol göze tükürdi
Muşafâ
Rüşen oldu gözleri
yavlağ şafâ
251. Nâ-gehân açıldı ol körce
gözü
Durdu ol dem toprağa
urdu yüzü
252. Yigit eydür ya
Resûlullâh kıızı
Kıldım âzâd şimdi
varsın kendüzi
253. ‘Aşğ ile hem fedâ kıldım
ben ânı
Saña kurbân eyleyem
başı cânı
254. Kız âzâd olsun
bağışladım saña
Hem şefâ‘at eyle yarın
sen baña
255. Ey gâzîler derdine
dermân iden
Oğlunu ümmetine
kurbân iden
256. Cümle nebîler içinde yâ
emîn
Seni kıldı rahmeten li ‘l-
‘âlemîn
257. SöyleşürkenMuşafâ ile
kelâm
Uykudan uyana geldi ol
civân
258. Çün uyandı uykudan ol
kendüzi
Bağdı gördi görmüş ol
körce gözü
259. Şâd olup şöyle ki sevindi
cânı
Gör ne mu‘cizât kıldı ol
sultânı
260. Duragelüp âb-dest alup
oturur
Şabağa dek şalavât
getürür

261. Şabaḥ oldı ol yigit durdı
urı
İve ive ol kıza geldi geri
262. Gördüğü dem göñlünü
virmiş idi
Anıñ içün çok bahā
şaymış idi
263. Biñ altun şaymış idi aña
bahā
Cān u gönül virmiş idi ol
şāha
264. Geldi gördi gine anıñ ay
yüzün
Diñle imdi kız ile yigit
sözün
265. Başladı yigit ana şîr
eyledi
Karşusunda işit ne
söyledi
266. Ey ‘ışk ile ciger kebāb
olan yār
Gözüm görmesine sebeb
olan yār
267. Muḥammed dīnine
doğru duran yār
Dīn yolunda başı terkin
uran yār
268. Gelüp koñşu beni alup
giden yār
Muḥammed Muştafā
dilek iden yār
269. Benim görmez gözümü
gördüren yār
Beni faḥr-ı ciḥāna
irgören yār
270. Atasın anasın zār itdüren
yār
Şatılup ğurbete ihtiyār
iden yār
271. Baña adın karavaş
didiren yār
Didüğüme peşīman
itdiren yār
272. Bağrımı firqate deldüren
yār
Kimiñ güldürüp kimin
ağlatan yār

273. Kendüzin ğurbet eline atan yār
Sinesin ğasret okuna tutan yār
274. Melül melül olup boynun bükten yār
Benim dertlü cigerimi delen yār
275. Kimsin aĥır ol Muĥammed Muştafā
Geldi baña ol Reştül-i pür şafā
276. Düşde gördüm ben cemāliñi aniñ
Ne kişisin nedir aĥvāliñ seniñ
277. Faĥr-i ‘ālem bu gice baña geldi
Gözüm açdı seni benden diledi
278. Ĥürî misiñ melek misiñ ey yār
Ne kişisiñ baña virgil ĥaber yār
279. Bi’llāh ey yüzü irem bağı gülü
Bir bir baña ĥāl eyle müşkülü
280. Ol kıız aña didi kendi ĥālını
Atasıyla Cehüduñ aĥvāliñi
281. Ata ana key faķır olduĥunu
Cehüd anlarıñ bildiğini
282. Cehüd aña çağırıp toyladığını
Dön dīniñden diyup söylediğini
283. Dön dīniñden bu dīne gel didiğini
Kızıñ vir bunca māl al didiğini
284. Anası miskīn bu sözi işidüp
Yere düşüp ‘aķlı başından gidüp

285. Didi bu faķır odına ben Ol sebebden raħmet oldu
yanam cānıma
Dünyā için hāşā 292. Çünki yigit işitdi kızıñ
dīnimden dönem sözün
286. Cānımız dīn yoluna Ağlamakdan
olsun fedā devşüremez kendüzin
- Kim Muħammed dīnidir 293. Didi kim gel helāl eyle
dīn-i haķķā sen baña
287. Bana doğru yār isen bunu Kim karavaş dedüđimi
dime ben saña
- Ol Muħammed dīnini 294. Ben haķā kıldım işimi
elden koma bilmedim
288. ‘Aciz oldu çünki ol bī- Yüz sürüp sana hıızmet
çāreler kılmadım
- Dertlerine bulmayup pes 295. Kız kıardaş ol baña sen
çāreler ey nigār
289. Ben itdüm bunlara Atañ anañ şimdi yollara
cānım cānı baķar
- Karavaşdır diyüp şatıñ 296. Şol yüz altun şükrāne
beni virem saña
290. Ol aħır kıız virdi ey yār Yürü var girü eviñizden
Gözleri yaşı aķar şankim yaña
- pınar 297. Yüz altun dağı virdi
291. Öyle didim atama anama eliñe

- Aldı kız altını gitdi Beni āzād eyleyüben
yoluna kıldı şād
298. Tuşdı ol yüz altun elden 304. İşte yüz altun dağı
ele bağışladı
Tapu kıldı yigide hem Haqq te‘ālā bize key luṭf
girdi yola işledi
299. Duragelüp sevinüp şöyle 305. Atası da geldi gördi
gider kızını
Yel irmez tozuna şöyle Şükr idüben yere sürdi
gider yüzünü
300. Çün eve geldi anası 306. Didi yā kalmışlara
gördi anı meded iden
Tañrıya şükr itdi sevindi Kullarınıñ göñlü dileğın
cānı viren
301. Didi kızım nice 307. Haşretimi bana
kurtuldun ‘aceb gösterdin şükür
Şimdi bunda gelmege Göñlümüñ kayğusın
nedir sebeb giderdin şükür
302. Hālını kız anasına 308. Ol nigārı çünki evde
söyledi gördiler
Yigidin düş gördüğın Üçü dağı şād olup
şerh eyledi sevindiler
303. Düşde gördi Muştafā’yı 309. Sen dağı ger dilerseñ ey
ol nihād peri

- Tañrı luḫfundan seni Dünyāda āḫir bir ümmet
sevindire gele didi
310. Cān virüben ‘ışkıma dīn 316. Buğday etmek idüben
al şatun yiyeler
- Ger ḳocasıñ ger yigitsiñ Ḳuru yenmez buña ḳatıḳ
ger ḫātūn diyeler
311. Üç gün üç gice yemek 317. Besleyeler nefislerin
bulmadılar anlar ile
- Ḥaḳḳ yolunda hiç melül Orada hem ḳatıḳı etler
olmadılar ile
312. Ümmet olan yola böyle 318. Anbārları dopdolu tahıl
vardılar ola
- Ol Resül’den hem Fuḳarāya virmeyeler
şefā‘at buldılar baḫīl ola
313. Şimdiki zamān ḫalkı bu 319. Ovalarda şıḡırını hem
dünyā için ḳoyunu
- Dīni ḳoyup yılışurlar Dürlü dürlü düze ḳuşa
māl için göynü
314. Oralı bir dünyāya dünyā 320. Aḳçesi olan ödünç
dimez virmeyeler
- Oralı bir loḳma bunlar Gizleyeler Ka‘be’ye
yimez varmayalar
315. Faḫr-ı ‘ālem arpa unu
kül yidi

321. Hem zekātın virelim dimeyeler
Hakk yoluna yidirüp virmeyeler
322. Bayların kalmaya hiç mürüvveti
Ehl-i ‘ilme itmeyeler hürmeti
323. Yoğsulunuñ dağı şabrı kalmaya
Virdüğine ol kanā ‘at kalmaya
324. Ehl-i ‘ilme gözleyeler şöreti
Gālib ola gözlerinde şehveti
325. Şüfîlerin riyā ola dizliğı Dağıtalar bulmayalar birliğı
326. Baylarınıñ hîç olmaya kanā‘atı
İtmeyeler ehl-i ‘ilme rağbeti
327. Hürmeti kendülere kılduralar
Ehl-i ‘ilmi bulsalar öldüreler
328. Köylü halkı bulsalar danışmanı
Yüzlerin buruşturur şankim düşmānı
329. Ehl-i ‘ilme kim ki düşmānlık ide
Aḫirette nice pişmānlık ide
330. Hakk te‘ālādan ‘ināyet olmaya
Hem Muḫammed’den şefā‘at bulmaya
331. Ehl-i ‘ilmiñ kıymetiñ bilmeyeler
Bir işine gel dise gelmeyeler
332. Zirā şeytān her damarın bağladı
Ehl-i ‘ilme kīn tutanlar ağladı

333. Dünyâ hürmetini nesne şananlar
 Âhiret gününe uşananlar
334. Mālını almağla komayalar
 Nice zahmet nice zulüm eyleyeler
335. Pādişāhlar daḥī ‘adl itmez ola
 Halk içinde hīç zulm gitmez ola
336. Bir de söz ola kamu hatunları
 Şöhret ola giyeceği tonları
337. Hep zinā-kār ola yigit ve hem kıca
 Hakk’ı kıoyup kendi nefsine dayana
338. Ger doğarsa ol zamanda oğul kıız
 Büyücek hırsız ola evlādınız
339. Kocaların hırşı ürte tutmaya
 Geçe ‘ömrü fısk içinde duymaya
340. Ger ‘avretdir ger yigitdir ger kıca
 Dinle imdi bu zamān halkı nice
341. Oruç tutup namāz kılmayalar
 Gece gündüz mescide gelmeyeler
342. Ezān okusa imāmı gülüşeler
 Başlayalar imāmı kıovalayalar
343. Görür olmaz kaçmaya başlar imām
 Key işitgil bu sözü sen ey hümām
344. Kıanda varsa bir imām gör hālını
 Bulsalar yolardı şaçalını

345. Köyler içinde imām hor
haķır
Kimi ilenir söker kimisi
faķır
346 Server eydür ümmetim
değil bunlar
Çünkü bunlara gele iş bu
huyular
347. Kañkı halk imāmı hoş
tutmayalar
Mescīde kimse bile
gitmeyeler
348. Şefā‘atım harām olsun
anlara
Hem Haķķ’ın rahmeti
yokdur anlara
349. Müslümānlık da‘vāsın
kılmayalar
Çünkü mescid yoluna
gitmeyeler
350. Unutalar hem tevbe
almaķlığı
Etmeyer hem namāz
kılmaķlığı
351. Cümle halkın işi girgin
ola
Böyle olan halkta nice
dīn ola
352. Pazār iderken yalan
söyleyeler
Rızķını küllī harām
eyleyeler
359. Yarın anda ekeceğın
ekedur
Öğüdüm tut söylediğım
sanadır
360. Baña suç bakma naşihat
idesiñ
Tutmaz isen sen bilirsın
nideyin
361. Cümle azğunlara Haķķ
inşāf vire
Vir şalavāt ‘ışķ ile
peyğam-bere

362. Ol zamānda kimse Hağk katında beni
namāz kılmaya utandurasız
- Devleti olan ol zamāna 367. Kim ki bundan anlayup
kalmaya bile haber
363. Resûl eydür ümmetim Yazana du‘ā okuyun
degil bunlar mu‘teber
- Çünkü gele bunlardan 368. Her kim yazana bir kez
yavuz huyular du‘ā kıla
364. Şöyle ki tutmayalar Tañrınıñ raħmetini ol
benim sünnetim dem bula
- Hem degildir anlar benim 369. Du‘ā kılıp daħı diyenler
ümmetim āmīn
365. Ben bī-zārım iş bu işli Raħmetu’llāhi ‘aleyhim
kişiden ecma‘ın
- Ümmetim olmaz bilmiş 370. Ger dilersiz bulasız
olsun işiden oddan necāt
366. Ne revādır ricānız ‘İşk ile derd ile idiñ e’ş-
yandurasız şalāt

Sonuç

Destansı-anonim bir halk hikâyesi örneği olan *Kız Mevlûdi* üzerine yapılan incelemeden elde edilen sonuçları şöyle sıralayabiliriz:

Çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılan ‘mevlid’ ile ‘mevlûd’ farklı kavramlar olup bu farklılıklar göz önünde bulundurularak önceki dönemlerde kullanılmıştır.

Kız Mevlûdi, adlı manzum hikâyenin yapı ve şekil özellikleri benzer olsa da Hz. Muhammed’in doğumu ve mucizelerini anlatan ‘mevlid’ türünden farklı destansı bir halk hikâyesidir.

Sözlü gelenek yoluyla oluşmuş destansı bir halk hikâyesi olan *Kız Mevlûdi*’nin bilinen birbirinden farklı üç ayrı nüshasının olması bu hikâyenin halk tarafından sevildiğinin bir göstergesi sayılabilir.

Eserin dili sade olup halk üslubuyla yazılmıştır. Ayrıca eserde birtakım halk söyleşileri ve klişe ifadelerin olması halk bilimi ve folklor alanında çalışma yapacak araştırmalar için önemli kaynaklık teşkil etmektedir.

Kız Mevlûdi, dönemin edebî zevk ve anlayışının yanı sıra yazıldığı dönemdeki halkın sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını yansıtması açısından beşerî ve sosyal bilimler alanlarında çalışmalar yapan araştırmacılar için önemli malzemeler barındırmaktadır. Ayrıca müellifin dönemin aksayan, kötüye giden yönlerine dair hikâyenin sonunda uzunca ele aldığı dostane eleştirel yaklaşım hicviyye türünün güzel örneklerinden sayılabilir.

Kaynakça

- Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Buzpınar, Ş.T. (2010). Şam, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (38): 315-320.
- Devellioğlu, F. (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 21.bs. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Ersoylu, H. (1996). *Kız Destanı*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eroğlu, S.(2010). Edebi Bir Tür Olarak Mevlidler - Şekil Özelliklerine Dair Bazı Değerlendirmeler, *U.Ü. Fen-Edebiyat fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (18):125-142.
- Okiç, M.T. (1975). Çeşitli Dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin Tercemeleri, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Tetkikleri Dergisi* (1): 17-78
- Öztürk, Z. (2007). Osmanlı Döneminde Kıraat Meclislerinde Okunan Halk kitapları, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* (9): 401-446.
- Türkçe Sözlük*, (2011). 11. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.